

Sygn. akt I PUNPP 1/22

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 20 kwietnia 2023 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Józef Iwulski (przewodniczący)
SSN Bohdan Bieniek (sprawozdawca)
SSN Krzysztof Staryk

w sprawie z powództwa E. B., W. G., E. G., K. K., A. Ł., M. G., E. G., E. K., R. K.,
D. S. i D. W.

przeciwko Zakładów w C.

o zapłatę wynagrodzenia,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń

Społecznych w dniu 20 kwietnia 2023 r.,

skargi strony pozwanej o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego

wyroku Sądu Okręgowego - Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

w Bielsku-Białej

z dnia 30 lipca 2020 r., sygn. akt VI Pa 91/19,

1. oddala skargę,

**2. zasądza od pozwanego na rzecz powódek kwoty po 240
(dwieście czterdzieści) zł tytułem zwrotu kosztów zastępstwa
procesowego w postępowaniu dotyczącym skargi o stwierdzenie
niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia.**

UZASADNIENIE

Sąd Okręgowy w Bielsku-Białej, wyrokiem z dnia 30 lipca 2020 r., zmienił wyrok Sądu Rejonowego w Cieszynie z dnia 17 września 2019 r., zasądając od Zakładów w C. (dalej Zakładów) na rzecz powódek: E. B., W. G., E. G., K. K., A. Ł., M. G., E. G., E. K., R. K., D. S., D. W. wskazane kwoty wraz z odsetkami ustawowymi za opóźnienie tytułem niewypłaconego wynagrodzenia - dodatku za pracę w soboty, oddalając w pozostałym zakresie ich powództwa oraz dalej idącą apelację.

W sprawie ustalono, że Dyrektor Zakładów w C., zarządzeniem nr [...] wydanym w dniu 30 kwietnia 2015 r., wprowadził dodatek za pracę w soboty dla pracowników zatrudnionych w systemie pracy zmianowej i pracowników wykonujących pracę w soboty, którzy są zatrudnieni na stanowiskach pracy: pielęgniarka, położna, opiekun medyczny, sanitariusz, ratownik medyczny, technik RTG, rejestratorka medyczna w SOR. Dodatek wynosił 3 zł brutto za każdą godzinę pracy wykonywaną w porze dziennej.

W dniu 25 maja 2015 r. Dyrektor wydał kolejne zarządzenie (nr [...]1), w którym uchylił zarządzenie nr [...] w zakresie adresatów dodatku. Jednakże w dniu 30 października 2015 r. Dyrektor wydał zarządzenie (nr [...]2), w którym zmienił zarządzenie nr [...]1 w ten sposób, że dodatek za pracę w soboty przysługuje pracownikom zatrudnionym w systemie pracy zmianowej i wykonującym pracę w sobotę, z wyłączeniem pracowników zatrudnionych na stanowiskach pielęgniarka i położna. Zarządzenie to weszło w życie z dniem 1 października 2015 r.

W dniach 16 października i 2 listopada 2015 r. Dyrektor odbył spotkania ze związkami zawodowymi, których przedmiotem był sposób przyznawania dodatku określonego w rozporządzeniu Ministra Zdrowia z dnia 14 października 2015 r. zmieniającego rozporządzenie w sprawie ogólnych warunków umów o udzielanie świadczeń opieki zdrowotnej, zwanego „dodatkiem Zembali”.

W ocenie Sądu Okręgowego, podczas tych spotkań nie doszło do zawarcia porozumienia między stronami, ponieważ przedstawiciele związków zawodowych nie wyrazili zgody na propozycje Dyrektora. Przeciwny wniosek nie wynika również z przedstawionych protokołów sporządzonych po tych spotkaniach.

W konsekwencji Sąd odwoławczy wskazał, że pracodawca, zmieniając składnik wynagrodzenia w postaci dodatku za pracę w soboty, winien był zastosować przepis art. 42 § 1 i 2 k.p., przy przyjęciu, że wypowiedzeniu zmieniającemu podlegają warunki pracy lub płacy wynikające z umowy o pracę. Zmiana tego istotnego elementu wynagrodzenia przez wydanie zarządzenia Dyrektora była niewystarczająca i wymagała zachowania procedury wynikającej z art. 42 § 1 i 2 k.p.

Skargę o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego wyroku Sądu Okręgowego w Bielsku-Białej z dnia 30 lipca 2020 r. złożył pełnomocnik pozwanego, zarzucając naruszenie art. 42 § 1 i 2 k.p. w związku z art. 29 § 1 k.p., przez przyjęcie, że sporny dodatek za pracę w soboty wynikał z warunków pracy i płacy zawartych w umowie o pracę i stanowił istotny składnik wynagrodzenia, gdy tymczasem został wprowadzony zarządzeniem Dyrektora, z którego wynikały również warunki wypłacania oraz zaprzestania jego wypłacania. Ponadto zarzucono naruszenie art. 227 k.p.c.

Mając powyższe na uwadze, skarżący wniósł o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia oraz zasądzenie od strony powodowej na rzecz strony pozwanej kosztów postępowania, w tym kosztów zastępstwa procesowego strony pozwanej w postępowaniu objętym skargą.

W odpowiedzi na skargę pełnomocnik powódek wniósł o jej oddalenie oraz o zasądzenie od pozwanego na rzecz powódek kosztów postępowania, w tym kosztów zastępstwa adwokackiego według norm prawem przepisanych.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zgodnie z art. 424¹ § 1 k.p.c., skarga o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego wyroku przysługuje od wyroku sądu drugiej instancji kończącego postępowanie w sprawie, gdy przez jego wydanie stronie została wyrządzona szkoda, a zmiana lub uchylenie tego wyroku w drodze przysługujących środków

prawnych nie było i nie jest możliwe. Postępowanie wszczynane skargą o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia ma na celu wykazanie, że orzeczenie poddane raz kontroli jurysdykcyjnej jest mimo to niezgodne z prawem. Znaczenie pojęcia „niezgodność z prawem” nie zostało dookreślone w art. 424⁴ k.p.c. oraz art. 424⁵ § 1 pkt 2 i 3 k.p.c., z których wynika tylko tyle, że niezgodność, o której mowa, może być zarówno skutkiem naruszenia prawa materialnego przez błędną wykładnię lub niewłaściwe zastosowanie, jak i naruszeniem przepisów postępowania (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 25 maja 2016 r., II BU 7/15, LEX nr 2056861).

W dotychczasowym orzecznictwie jednolicie przyjmuje się, że niezgodne z prawem - w ujęciu art. 424⁴ k.p.c. - jest orzeczenie krzywdzące stronę przez rozstrzygnięcie sprzeczne z rozumianym jednoznacznie przepisem prawa regulującym określone uprawnienie (por. wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 13 grudnia 2005 r., II BP 3/05, OSNP 2006 nr 21-22, poz. 323; z dnia 18 stycznia 2006 r., II BP 1/05, OSNP 2006 nr 23-24, poz. 351; z dnia 10 maja 2006 r., III BP 2/06, OSNP 2007 nr 9-10, poz. 127; z dnia 18 maja 2007 r., I BU 13/06, OSNP 2008 nr 13-14, poz. 201) lub orzeczenie wydane w następstwie oczywistych błędów sądu, spowodowanych rażącym naruszeniem zasad wykładni lub stosowania prawa, co można stwierdzić na „pierwszy rzut oka” bez wnikania w szczegóły sprawy i bez potrzeby prowadzenia głębszej analizy prawniczej (por. wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 31 marca 2006 r., IV CNP 25/05, OSNC 2007 nr 1, poz. 17; z dnia 10 maja 2006 r., III BP 2/06, OSNP 2007 nr 9-10, poz. 127; z dnia 7 lipca 2006 r., I CNP 33/06, OSNC 2007 nr 2, poz. 35; z dnia 5 października 2006 r., I BP 10/06, OSNP 2007 nr 19-20, poz. 274; z dnia 4 stycznia 2007 r., V CNP 132/06, OSNC 2007 nr 11, poz. 174; z dnia 23 września 2014 r., II BP 18/13, LEX nr 1537556, a także wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 27 września 2012 r., SK 4/11, OTK-A 2012 nr 8, poz. 97 i postanowienie Trybunału Konstytucyjnego z dnia 26 listopada 2012 r., SK 6/11, OTK-A 2012 nr 10, poz. 130).

Z kolei nie można uznać, że orzeczenie jest niezgodne z prawem, gdy zostało oparte na wyborze jednej z możliwych interpretacji przepisów prawa, w szczególności gdy są to przepisy nowe, niejasne, rzadko stosowane (por. wyroki

Sądu Najwyższego: z dnia 6 czerwca 2007 r., II BP 16/05, OSNP 2008 nr 15-16, poz. 215; z dnia 9 lutego 2007 r., I BP 15/06, OSNP 2008 nr 7-8, poz. 92; z dnia 21 marca 2006 r., V CNP 68/05, niepublikowany; z dnia 8 marca 2003 r., I PKN 341/01, OSNP 2004 nr 6, poz. 100).

W orzecznictwie Sądu Najwyższego przyjmuje się również, że nie jest niezgodny z prawem w rozumieniu art. 424¹ k.p.c. prawomocny wyrok sądu oparty na wykładni przyjmowanej w momencie jego wydania przez Sąd Najwyższy, choćby w późniejszej uchwale składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego ustalono odmienną interpretację przepisów (por. wyrok z dnia 13 grudnia 2007 r., I BP 36/07, OSNP 2009 nr 3-4, poz. 36). W tym kontekście podkreśla się, że skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego wyroku nie można utożsamiać ze skargą kasacyjną, gdyż o ile ta ostatnia wynika z zarzutu naruszenia prawa, to pierwsza wymaga oceny, że kwestionowany wyrok jest niezgodny z prawem w rozumieniu art. 424¹ § 1 k.p.c. (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 4 grudnia 2013 r., II BP 7/13, LEX nr 1415498 i powołane tam orzeczenia).

Z tych względów definicja bezprawności dotycząca art. 424¹ § 1 k.p.c. jest nieco odmienna od tego ogólnego pojęcia funkcjonującego na gruncie prawa materialnego i procesowego. Nie może bowiem zniknąć z pola widzenia, że obowiązujące, respektowane powszechnie prawo zostaje ukształtowane w wyniku wykładni. Jest to proces użyteczny, funkcjonujący w warunkach konfrontacji poglądów i ważenia argumentów. Tak kształtuje się też orzecznictwo sądowe, mające umocowanie w niezawisłości sędziowskiej (por. wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 15 listopada 2006 r., I BP 12/06, OSNP 2008 nr 1-2, poz. 3 oraz z dnia 24 lipca 2006 r., I BP 1/06, OSNP 2007 nr 15-16, poz. 216). Sąd Najwyższy w uzasadnieniu wyroku z dnia 7 lipca 2006 r., I CNP 33/06 (OSNC 2007 nr 2, poz. 35 z glosą Ł. Kozłowskiego: Przegląd Sądowy 2008 nr 7-8, s. 184-192), uwypuklił, „że mimo braku wyraźnych podstaw normatywnych, niezgodność z prawem rodząca odpowiedzialność odszkodowawczą Skarbu Państwa musi mieć charakter kwalifikowany, elementarny i oczywisty, tylko bowiem w takim przypadku orzeczeniu sądu można przypisać cechy bezprawności. Sędzia, poruszający się na obszarze przyznanej mu swobody i nieprzekraczający jej granic, pozostający w

zgodzie z własnym sumieniem, jak też prawidłowo dobierający standardy orzeczenia, działa w ramach porządku prawnego nawet wtedy, gdy wydane przez niego orzeczenie - ocenione *a posteriori* - jest „obiektywnie” niezgodne z prawem”. Traktowanie jako niezgodnego z prawem w rozumieniu art. 424⁴ k.p.c. każdego orzeczenia sądowego ocenionego jako wadliwe niesie zagrożenie dla porządku prawnego, stabilności obrotu prawnego, swobody sądu w stosowaniu prawa. Trybunał Konstytucyjny w wyroku z dnia 4 grudnia 2001 r., SK 18/00 (OTK-A 2001 nr 8, poz. 256), przyjął, że stan prawny wynikający z wykładni art. 77 ust. 1 Konstytucji nie może być interpretowany jako stworzenie podstawy prawnej do dochodzenia roszczeń odszkodowawczych w odniesieniu do każdego wadliwego orzeczenia sądowego.

Oznacza to, że kontrola legalności wyroku w postępowaniu ze skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia ma w konsekwencji specyficzny charakter. Nie służy ona - inaczej niż w przypadku skargi kasacyjnej - zmianie nieprawidłowego rozstrzygnięcia lub otwarciu drogi do ponownego osądzenia sprawy przez sąd *meriti*. Jej celem jest przesądzenie, czy została spełniona jedna z przesłanek odpowiedzialności odszkodowawczej Skarbu Państwa, jaką jest niezgodność z prawem prawomocnego orzeczenia (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 1 grudnia 2017 r., I CNP 7/17, LEX nr 2433072).

Z perspektywy poczynionych rozważań należy ocenić wskazane przez skarżącego zarzuty. Po pierwsze, nie zasługuje na aprobatę argument o naruszeniu art. 42 § 1 i 2 k.p. w związku z art. 29 § 1 k.p. Skarżący upatruje naruszenia tych przepisów przez przyjęcie, że dodatek za pracę w soboty stanowił istotny składnik wynagrodzenia wynikający z umowy o pracę, a do zmiany jej treści w zakresie jego ustanowienia doszło *per facta concludencia* oraz, że strona pozwana mogła pozbawić powódki spornego dodatku za pracę w soboty wyłącznie w trybie art. 42 k.p.

W pierwszej kolejności należy podkreślić, że żadnego z zarządzeń Dyrektora Zakładu w C. nie można zakwalifikować jako autonomicznego źródła prawa pracy (art. 9 § 1 k.p.). W ogólności wątpliwe jest też uznanie, że zarządzenie to stanowiło oświadczenie woli pracodawcy, czyli „uzewnętrzną decyzję podmiotu prawa

cywilnego w celu wywołania określonych skutków cywilnoprawnych” polegających w tym przypadku na zmianie zasad wynagradzania pracowników (por. Kodeks cywilny. Komentarz. Tom I. Część ogólna, wyd. II, pod red. A. Kidyby, Warszawa 2012 - art. 56; J. Grykiel, M. Lemkowski: Czynności prawne. art. 56-81 k.c. Komentarz, Warszawa 2010 oraz wyroki Sądu Najwyższego z dnia 16 grudnia 2008 r., I PK 88/08, OSNP 2010 nr 11-12, poz. 137 i z dnia 14 stycznia 2011 r., II PK 157/10, LEX nr 784922). Przyjmuje się jednak, że reguły wykładni oświadczeń woli należy stosować nie tylko do ustalenia treści złożonych oświadczeń woli, lecz także samej „egzystencji” oświadczenia woli, a więc dla udzielenia odpowiedzi na pytanie, czy dane zachowanie stanowi w ogóle oświadczenie woli (por. wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 22 czerwca 2006 r., V CSK 70/06, OSNC 2007 nr 4, poz. 59; Radca Prawny 2011 nr 1, s. 68, z glosą P. Laskowskiego; z dnia 14 listopada 2008 r., V CSK 74/08, LEX nr 477605; z dnia 3 grudnia 2009 r., II CSK 550/09, LEX nr 577690; z dnia 7 czerwca 2011 r., II PK 320/10, LEX nr 1095827 oraz z dnia 19 sierpnia 2015 r., II PK 218/14, LEX nr 1797090). Reguły wykładni oświadczeń woli należy stosować również do czynności jednostronnych (por. J. Grykiel, M. Lemkowski: Czynności prawne, art. 56-81 k.c. Komentarz, Warszawa 2010 oraz powołane tam poglądy i orzecznictwo), a zmiana zasad wynagradzania pracowników – przez przyznanie im dodatku za pracę w sobotę – niewątpliwie może nastąpić wskutek jednostronnej czynności pracodawcy, na którą pracownicy - choćby w sposób dorozumiany - wyrażą zgodę (przykładowo wyroki Sądu Najwyższego z dnia 23 września 2004 r., I PK 494/03, OSNP 2005 nr 10, poz. 140, z dnia 27 października 2004 r., I PK 588/03, OSNP 2005 nr 12, poz. 170 i z dnia 9 czerwca 2016 r., III PK 134/15, LEX nr 2109478).

Przenosząc powyższe uwagi na grunt rozpoznawanej sprawy, należy wskazać, że w ocenie Sądu Okręgowego oświadczenie woli pracodawcy, które przybrało postać zarządzenia, stanowiło propozycję (ofertę) zmiany warunków płacowych (na korzyść pracowników), która została zaakceptowana (w sposób dorozumiany) przez powódki, w związku z czym między nimi i pracodawcą doszło do zawarcia porozumienia (umowy) zmieniającego treść stosunków pracy (uzgodnienia istotnego elementu indywidualnych stosunków pracy w zakresie wynagrodzenia).

W orzecznictwie Sądu Najwyższego ugruntowany jest pogląd, że wypowiedzenia zmieniającego wymaga nie tylko modyfikacja zasad nabywania prawa lub ustalania wysokości wynagrodzenia zasadniczego oraz dodatków, jak dodatek funkcyjny czy stażowy, ale także innych składników płacowych, jak nagrody jubileuszowe czy odprawy emerytalno – rentowe (zob. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 30 września 2011 r., III PK 14/11, LEX nr 1227508). Istnieje konieczność zastosowania instytucji wypowiedzenia zmieniającego, gdy w wyniku wprowadzenia przez pracodawcę nowych zakładowych przepisów płacowych dochodzi do pozbawienia pracowników pewnych przywilejów (np. w zakresie czasu pracy lub urlopów wypoczynkowych) wykraczających ponad standardy wynikające z przepisów powszechnie obowiązujących, a gwarantowanych dotychczas obowiązującymi u tego pracodawcy unormowaniami wewnątrzzakładowymi lub postanowieniami umów o pracę. Wypowiedzenia warunków pracy i płacy wymaga także zmiana zasad przyznawania świadczeń przyznanych pracownikom jednostronną decyzją (oświadczeniem woli) pracodawcy, niebędącą wprawdzie aktem należącym do źródeł prawa pracy w rozumieniu art. 9 k.p., lecz - na zasadzie dorozumianej zgody pracowników - uzupełniającą i kształtującą treść stosunków pracy załogi.

Stosowanie trybu wyrażonego w art. 42 § 1 i 2 k.p. w stosunku do zmian płacowych wprowadzanych zarządzeniem pozwala zastosować wnioskowanie *a maiori ad minus*, jeśli ta sama reguła stosowana jest do aktów wyższego rzędu, stanowiących w rozumieniu art. 9 § 1 k.p. źródło prawa pracy. Nowy akt zakładowego prawa pracy modyfikuje bowiem za dorozumianą zgodą indywidualne stosunki pracy wyłącznie na korzyść pracownika (art. 77² § 5 w związku z art. 241¹³ § 1 k.p.), który może sprzeciwiać się niekorzystnym zmianom istotnych warunków zatrudnienia w każdy sposób ujawniający dostatecznie jego wolę (art. 60 k.c. w związku z art. 300 k.p.), w tym w szczególności przez żądanie (dochodzenie) ich ochrony przed sądem pracy. Mniej korzystne dla pracowników postanowienia zakładowego regulaminu płacowego wymagają natomiast dokonania indywidualnych wypowiedzeń zmieniających (art. 77² § 5 w związku z art. 241¹³ § 1 k.p.) albo zawarcia niebudzących wątpliwości porozumień zmieniających.

Na podstawie przeprowadzonego wyводу za prawidłowe należy uznać stanowisko Sądu odwoławczego, że zmiana warunków płacy powódek – przez pozbawienie dodatku za pracę w soboty – w drodze zmiany zarządzenia Dyrektora, była niewystarczająca i wymagała zachowania procedury wynikającej z art. 42 § 1 i 2 k.p.

Nie ma podstaw do stwierdzenia, że podczas wyrokowania przez Sąd Apelacyjny doszło do naruszenia przepisów prawa procesowego (art. 227 k.p.c.), tym bardziej naruszenia kwalifikowanego, jakie winno mieć miejsce na gruncie żądania stwierdzenia niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia. Wstępnie można przypomnieć, że zgodnie z art. 424⁴ zd. drugie k.p.c. podstawą skargi nie mogą być zarzuty dotyczące ustalenia faktów lub oceny dowodów. Wynika to z charakteru postępowania przed Sądem Najwyższym oraz z funkcji tego Sądu ukonstytuowanego jako sąd prawa, sprawującego nadzór nad działalnością sądów powszechnych w zakresie orzekania. Ocena dowodów pozostaje zatem wyłączną domeną sądów powszechnych i nie może być dokonywana oraz kontrolowana przez Sąd Najwyższy.

Sumując powyższe, Sąd Najwyższy na podstawie art. 424¹¹ § 1 k.p.c. oddalił skargę. O kosztach orzekł z mocy art. 98 § 1 w związku z art. 108 § 1 i 398²¹ k.p.c.

[ł.n]

[MS]